

KİTAP İNCELEME

Lülüfer Körükmez ve İlkey Südaş (der.) (2015). **Göçler Ülkesi**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları (ISBN: 9786053140443) 1. Baskı, 270 Sayfa.

Türkiye özellikle son beş yıl içerisinde yoğun bir göç dalgasına maruz kalmış olsa da böylesi önemli bir konuda akademik çalışmaların aynı hızda arttığı söylenemez. Ancak Türkiye’de bazı konuların kamuoyunda popülerleşmesiyle birlikte bu konulara olan akademik ilginin de arttığı görülmüştür. Örneğin, 1990’larda ve 2000’lerde Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinin hız kazanmasıyla Türkiye’de Avrupa Birliği alanında akademik çalışmaların da hız kazandığı görülmüştür.

Sosyolog Lülüfer Körükmez ve Coğrafyacı İlkey Südaş’ın derlediği “Göçler Ülkesi” başlıklı bu kitap farklı disiplinlerde göç alanında çalışan yirmi araştırmacının çalışmalarını on başlık altında bir araya getirmiştir. Editörlerin önsözde Türkiye’deki göç çalışmaları ile ilgili genel bir değerlendirme yapmaktadır. Yazarların tespitlerine göre göç gibi çok boyutlu bir olgunun, akademik disiplinlerin dar sınırlarının dışına taşmasına rağmen konuyla ilgili yapılan çalışmalar büyük oranda Sosyoloji tabanlıdır. Öyle ki 2000 yılı itibarıyla Türkiye’de lisansüstü alanda göçe dair yazılan tezlerde gözle görülür bir artış olmuşsa da (2000-2013 yılları arasında göç ile ilgili 688 tez yazılmıştır) bu tezler büyük oranda Sosyoloji disiplini altında ve Yüksek Lisans düzeyinde yazılmıştır. Sosyolojiyi sırasıyla Ekonomi, Tarih ve Uluslararası İlişkiler disiplinleri izlemiştir.

“Farklı Göç Türlerini Yaşayan Ülke: Türkiye” başlıklı giriş kısmında Ayhan Kaya, Türkiye’deki çeşitli göç hareketlerini ele almaktadır. Yazara göre Türkiye’ye yönelik göç hareketlerinin türleri hem nedenleri hem de sonuçları bakımından son yıllarda çeşitlenmiştir. Bu türler arasında şunlar yer almaktadır: profesyonel işgücü göçü, kısa ve uzun dönemli işgücü göçü, öğrenci göçü, emeklilik göçü, alternatif hayat biçimleri, yasadışı göç ile mülteci ve sığınmacı göçü. Bu dâhilde yazara göre gerek küreselleşme gerekse Türkiye’nin bölgesinde giderek farklılaşan rolü sonucunda çeşitlenen ve yoğunluk kazanan göç hareketleri, aynı zamanda söz konusu küreselleşme sürecinin biçimlenmesinde göz ardı edilemeyecek bir rol oynamaya başlamıştır. Diğer taraftan, yazar Türkiye’ye göç eden grupları ve kişileri dörde ayırmaktadır. Bir, mülteci ve sığınmacı statüsüyle Türkiye’de kendilerine yer arayan ve büyük ölçüde bir diğer ülkeye gitmenin yollarını arayan kişiler olarak tanımlanan “uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişiler”. İki, yasal yollarla Türkiye’ye giriş yapan, çalışma ve/ya ikamet iznine sahip olan “düzenli göçmenler”. Üç, insan kaçakçılığı yoluyla ve transit göç yoluyla Türkiye’ye gelen insanları kapsayan “düzensiz göçmenler”. Dört, “insan ticaretine” (seks turizmi, organ ticareti ve çocuk işçiliği amacıyla ülkeye getirilenler) maruz kalan kişiler. Bu dört grubun dışında yazar ayrıca “ülke içinde yerinden edilme” olarak da bilinen “zorunlu göç” olgusunu da incelemiştir. Yazar bu göç gruplarının karşılaştıkları sorunlarla ilgili bazı politika önerileri de sunmaktadır.

“*Akdeniz Havzası: Göç Yollarının Kaşak Noktası ve Yeni Eğilimlerin Aynası*”, başlıklı birinci kısımda Stephane de Tapia Akdeniz havzasında gerçekleşen göçleri tarihsel ve coğrafi bir perspektiften incelemektedir. Bu kısım özellikle Coğrafyacı Gildas Simon ve Sosyolog Alain Tarrius gibi Fransız araştırmacıların çalışmalarına dayandırılmıştır. “Avrupa göç sistemi”, “Akdeniz ve Ortadoğu’da göç karmaşası” ve “göç dolaşımı” gibi kavram ve modellerin özellikle Akdeniz coğrafyasını ilgilendirdiğini belirten yazar, insan haklarını odak noktasına oturtan Avrupa Birliği’ni göçmen ve mültecilerin kabulüyle ilgili giderek sertleşen yasaları ve düzenlemeleri sebebiyle eleştirmiştir.

“*Türkiye’deki Suriyeliler: Statüler ve Hükümet Politikaları*” başlıklı ikinci kısımda Cansu Akbaş Demirel kamuoyunda uzun bir süredir gündemde olan Suriyelilerin Türkiye’deki statülerini “misafir”, “mülteci” ve “geçici koruma” gibi kavramlar üzerinden tartışmış ve bu kavramların uluslararası hukuk bakımından geçerliliğini ve kullanılmasının ortaya çıkardığı sonuçları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmektedir. Ancak yazar Türkiye’nin Suriyeliler konusundaki politikasının ana belirleyicisi olması itibarıyla ilk olarak Türkiye’nin bölgedeki dış politikasından genel olarak bahsetmiştir. Yazar bu noktada Kuzey Afrika ve Ortadoğu’daki muhalif halk hareketlerinin ve çatışmaların Türkiye’yi de etkileyebileceği düşüncesinin ve aktif dış politika izleme isteğinin Türkiye’nin bu sürece daha fazla dâhil olmasına yol açtığını ortaya atmıştır. Politika üretimi hususunda ise yazar Türkiye’nin Suriyelileri geldikleri ilk günden itibaren “geçici” oldukları yönünde bir söylem kullandığını ve bu yönde adımlar attığını ve bunun da ötesinde kısa süreli öngörülen bu durum için Türkiye’nin zamanla uluslararası toplumdan finansal destek ve “yük paylaşımı” istediğini ifade etmektedir.

“*Rusya ile Türkiye (Antalya) Arasında Turizme Dayalı Bir Göç Sistemi Oluşumu*” başlıklı üçüncü kısımda Ertuğrul Murat Özgür ve Ayla Deniz Antalya’da 209 Rus katılımcıyla 2013 yılında yaptıkları bir anketten hareketle Rusya ve Türkiye arasındaki göç dalgasını “göç sistemleri” yaklaşımı çerçevesinde sebep ve sonuçlarıyla incelemektedir. Yazarların tespitlerine göre, Ruslar önce Türkiye’nin Karadeniz kıyısındaki kentlere ve İstanbul’a turizm, eğlence ve ev içi hizmetler gibi ekonomik sektörlerde çalışmak ve mekik ticareti yapmak için gelmişler ancak bu göç zamanla Ankara ve İzmir gibi bazı büyük kentlere de yayılmıştır. Asıl gelişme ise Antalya bölgesinde olmuş ve Rusya’dan Türkiye’ye yönelen turist ve göçmen akışı, bu bölgeye doğru artarak devam etmiştir.

“*Türkiye-Gürcistan Bağlamında Göçmen Kadın Emegi: Güvencesizliğin ve Belgesizliğin Mekanı Olarak Ev İçi Alan*” başlıklı dördüncü kısımda Cemile Gizem Dinçer Ankara’da ev işçiliği yapan 35-55 yaşları arasındaki Gürcistan göçmeni yedi kadınla ve göçmen ev işçisi istihdam eden beş Türk kadın işverenle yaptığı mülakatlarla “göçün kadınlaşması” (*feminization of migration*) olgusunu incelemektedir. Feminist duruş teorisi çerçevesinde hareket eden yazar Gürcistan göçmeni kadınların Türkiye’ye göç etme sebeplerini, deneyimlerini ve istihdam edilme sebeplerini farklı boyutlardan ele almıştır. Bu bölümün devamında “*Rus Kadınların Emek Göçü: Antalya Örneği*” başlıklı beşinci kısımda ise Ayla Deniz ve Ertuğrul Murat Özgür göçün kadınlaşmasına bir diğer örnek olarak Antalya’daki Rus kadın göçmenleri ele almaktadır. Yazar “göç sistemleri” teorisinden hareketle Antalya’da çalışan Rus kadın göçmenlerin temel demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerini; göç etme, yerleşme ve iş bulma süreçlerini; iş bulma sürecinde kullandıkları ağları ve çalışma yaşamındaki deneyimlerini incelemiştir.

“*Diyarbakır’da Köylü, İstanbul’da Kürt: Türkiye’de Yerinden Edilmiş Gençler*” başlıklı altıncı kısımda, “*Siyah=Yabancı=Göçmen: Afrikalı Göçmenlerin İstanbul Deneyimine Dair Bir Okuma*” başlıklı yedinci kısımda ve “*Kaleyi Fethetmemek ya da Zorunlu Göçü Araştıran Sosyal Bilimcinin Konumlanışı Sorunu*” başlıklı sekizinci kısımda Yeşim Mutlu, Ezgi

Çakmak ve Ezgi Burgan kendi araştırma alanları dâhilinde hazırlamış oldukları saha çalışmalarını aktarmaktadırlar. “*Türkiye Göç Araştırmalarında Araştırmacı Deneyimleri?*” başlıklı dokuzuncu kısımda ise sekiz araştırmacının saha araştırmalarında yaşadıkları ilginç tecrübeler aktarılmakta ve bu araştırmacıların saha çalışmalarını yaparken kendilerine sordukları şu soruların cevapları incelenmektedir:

Araştırmacı çalıştığı göçmen toplulukla nasıl ilişki kurar ve görüşmecilerine nasıl ulaşır?

Araştırmacı araştırma sırasında kendisini nasıl konumlandırır?

Araştırmacının çalıştığı topluluğun mensubu olması ya da olmaması araştırma açısından ne gibi etkiler yaratır?

Araştırmacının toplumsal cinsiyet, sınıf ve etnik köken gibi gönüllü/gönülsüz aidiyetleri araştırmanın gidişatını nasıl etkiler?

Araştırmacının yurtiçi ve yurtdışı saha deneyimleri gerek araştırmacının kendi pratiklerinde gerekse araştırmada nasıl izler bırakmaktadır?

“*Post-Göçmen Tiyatro ve Kent Hakkı: Berlin’de İrksallaştırılmış Sanatçılar, Soyulaştırma ve Güvencesizleştirme*” başlıklı son kısımda Onur Suzan Nobrega Almanya’daki post-göçmen Ballhaus Naunynstrasse sanatçıları özelinde örneğinde post-göçmen sanatçıların kentle ilişkilerine ve çalışma koşullarına odaklanmaktadır. Yazar, konuya göçün ilişkilendiği sosyo-politik hayatı da tartışmaya katarak, göçü olağanüstü bir durum olarak değil, normal hayatın bir bileşeni olarak ele almaktadır.

Bu derleme düzensiz göç, kadın göçü, ayrımcılık, turizm-göç ilişkisi ve post-göçmenlik gibi konuları ele almasından ötürü Türkiye’deki göç literatürüne önemli bir katkı sayılabilir. Bunu farklı disiplinlerden katkılarla da zenginleştirerek yapmıştır. Ayrıca, dokuzuncu kısımda sekiz araştırmacının saha araştırmalarında yaşadıkları ilginç tecrübeler ve bu araştırmacıların saha çalışmalarını yaparken cevap aradıkları sorular göç alanında akademik çalışma yapacak olan yeni araştırmacılar için yol gösterici olabilir. Farklı teorik çerçeveler kullanılmasına rağmen kitapta teorik yaklaşımlara ilişkin özel bir değerlendirme ve bölüm yer almamaktadır. Hızla gelişen bu alandaki yeni katkılardan biri olarak bu kitap kütüphanelerdeki yerini dolduracaktır.

Hacı Mehmet Boyraz, Gediz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, İzmir.